

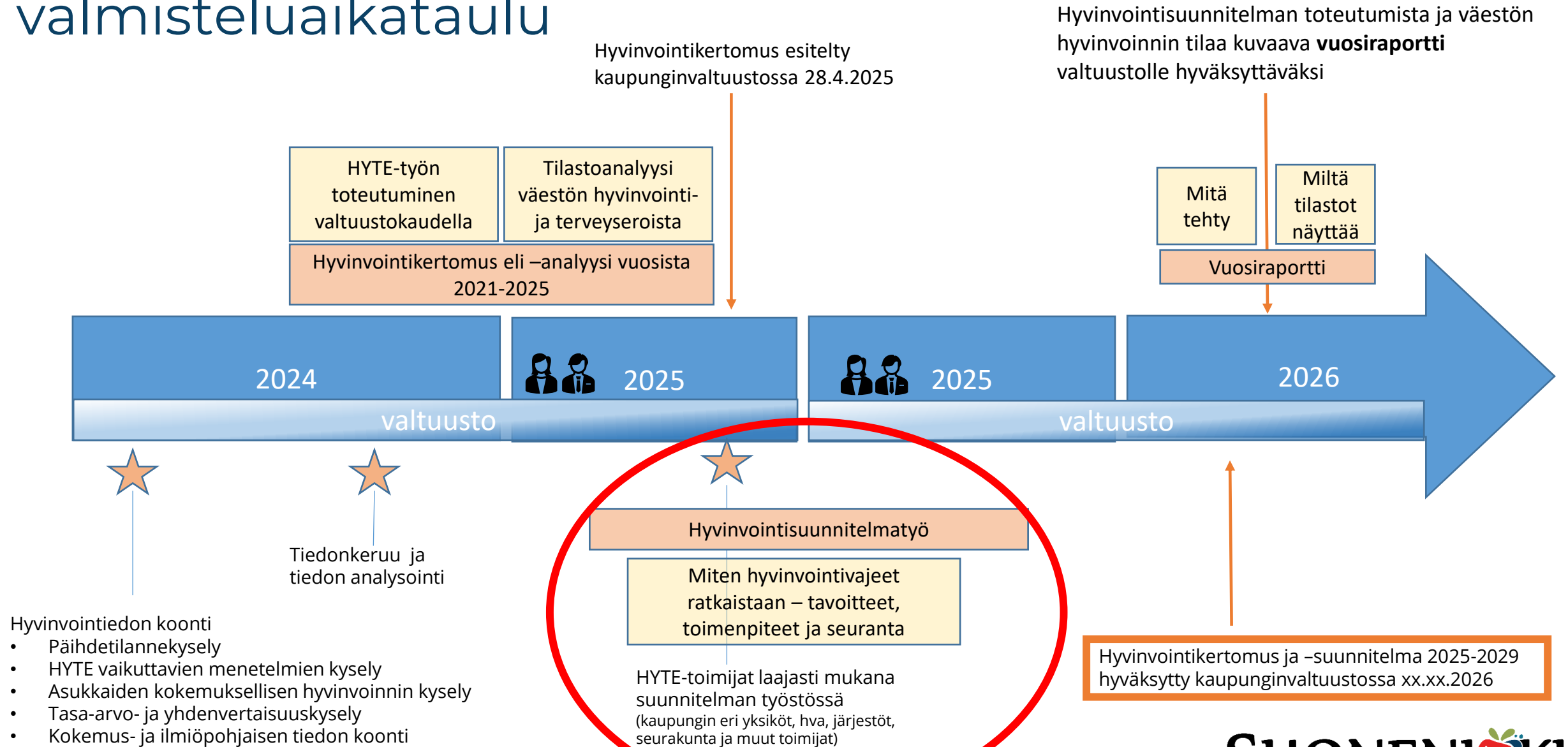
Suonenjoen
hyvinvointikertomus ja -
suunnitelma 2025-2029:
OSA 2 Hyvinvointisuunnitelma

Suonenjoen hyvinvointikertomus ja – suunnitelma vuosille 2025-2029 sisältää

- OSA 1: hyvinvointikertomuksen eli –hyvinvointianalyysin vuosista 2021-2025
 - OSA 2 :hyvinvointisuunnitelman vuosille 2025-2029
-
- **Tässä käsitellään OSAA 2 eli hyvinvointisuunnitelmaa**
 - Suunnitelma sisältää lasten ja nuorten sekä ikääntyneiden hyvinvointisuunnitelmat, ehkäisevän päihdetyön suunnitelman, osallisuussuunnitelman ja arjen turvallisuussuunnitelman

Hyvinvointikertomus ja -suunnitelma 2025-2029 valmisteluajataulu

Hyvinvointikertomus ja -suunnitelma

Kertomus:

- Analyysi väestön hyvinvoinnin tilasta
- Hyvinvointivajeet
- Valtuustokaudella tehtyjen toimenpiteiden arviointi

Suunnitelma:

- Tavoitteet valtuustokaudelle
 - Tietoon perustuvat, hyvinvointikertomuksen mukaiset
- Toimenpiteet
 - Juurisyihin vaikuttavia
 - Hyväksi havaittuja ja näyttöön perustuvia
 - Yhteys talous- ja toimintasuunnitelmaan – resurssi toimenpiteiden toteuttamiseen
- Vastuut – kuka tekee ja vie eteenpäin
- Seuranta ja mittarit, myös pitkän ajan seurantamittarit

Toteutus:

- Suunnitelma siirtyy valtuustohyväksynnän kautta toteutukseen nimetyille vastuutahoille

Aasukkaat keskiössä

Noin 70% yksilön hyvinvoinnista syntyy siitä, mitä **ihminen itse tekee terveytensä ja hyvinvointinsa eteen**. Sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksissa voidaan päästä merkittäviin säästöihin, jos ihmiset lisäävät omatoimisuuttaan 5 %.

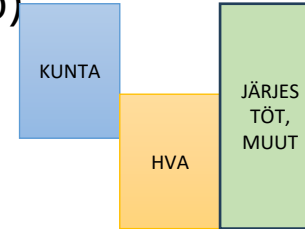
Ennaltaehkäisevä toiminta (esim. liikunta, ravinto, sosiaalinen osallistuminen) vähentää sairastavuutta ja palvelutarvetta. **Yhteisöllisyys ja sosiaalinen tuki** vahvistavat yksilön kykyä huolehtia itsestään. (Kumpusalo, E. 1988, 1991, 1996, muotoilu Copilot)

Hyvinvointisuunnitelman valmistelu

- Hyvinvointisuunnitelmaa on työstetty yhdessä monialaisen toimijajoukon kanssa
 - kaupungin kaikilla toimialoilla ja yksiköissä
 - ehkäisevän päihdetyön verkostossa
 - nuorten ohjaus- ja palveluryhmässä
 - oppilashuoltoryhmässä
 - ikäihmisten hyvinvoinnin työryhmässä
 - vanhus- ja vammaisneuvostossa sekä nuorisovaltuustossa.
- Keskeisimpien sidosryhmien (järjestöt, yhdistykset, seurakunnat) toimenpide-ehdotuksia kerättiin verkkokyselyllä ja yhdistysillassa.
- Kaupunkilaisille järjestettiin yksi avoin keskustelutilaisuus ja lisäksi heidän ajatuksiaan kerättiin perheille suunnatussa Kevätkekkerit tapahtumassa ja hyvinvointi- ja harrastemessuilla.
- Suunnitelman yhteisellä tekemisellä tavoitteena on ollut sitouttaa toimialojen henkilöstö, sidosryhmät ja kuntalaiset hyvinvointisuunnitelman toteutukseen.
- Tiedolla johtaminen
 - Hyvinvointisuunnitelman tavoitteet on johdettu hyvinvointikertomuksen ilmiöistä, joissa on todettu erityisesti hyvinvointivajeita.
 - Suunnitelmaan on kuvattu hyväksi havaittuja, näyttöön perustuvia ja juurisyihin vaikuttavia toimenpiteitä.
 - Toimenpiteet kohdistetaan kohderyhmiin, joiden parissa on erityisesti havaittu hyvinvointivajetta.
- Vaikuttavat toimenpiteet käyttöön
 - Toimenpiteisiin on kirjattu vastuutahot, jotka edistävät toimenpiteiden toteutumista.
- Seuranta
 - Hyvinvointisuunnitelmaa seurataan valituilla mittareilla.
 - Vastuutahot raportoivat hyvinvoinnin vuosiraporttiin tavoitteiden toteutumisesta.

HYTE-työ on yhteistyötä

- Hyvinvoinnin- ja terveyden edistäminen (Hyte-työ)
 - Terveyttä ylläpitävää / edistävää
 - Ennalta ehkäisevää ja varhaista tukea
 - Haittoja vähentävää / toimintakykyä palauttavaa
- Kunnan tehtävä
 - Edistettävä asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä. Kunnalla on ensisijainen vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä siltä osin, kun tämä tehtävä kytkeytyy kunnan muihin lakisääteisiin tehtäviin
 - Toimittava hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa ja tuettava sitä asiantuntemuksellaan
 - Tehtävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä yhteistyötä kunnassa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien muiden julkisten toimijoiden, yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa
- Hyte- työtä tehdään yhdyspinnalla (toiminnallinen yhteistyö)
 - Kunnat ja hva tukevat toinen toisiaan asiantuntijuudellaan ja tekevät yhteistyötä järjestötoimijoiden ja muiden toimijoiden kanssa

Painopisteet ja tavoitteet vuosille 2025-2029

- Osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistaminen (kaikki ikäryhmät)
 - Mahdollisuus vaikuttaa kunnan päätöksentekoon ja luottamus päättäjiin lisääntyy
 - Kuntalaisten luottamus asuinseudun tulevaisuuteen lisääntyy
 - Nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen
 - Lasten ja nuorten yksinäisyys vähenee
- Mielensterveystaitojen vahvistuminen (nuoret, työikäiset)
 - Uupumiseen ja ahdistuksen kokemusten väheneminen erityisesti yläkoulu- ja lukioikäisillä
 - Työikäisten mielensterveyden edistäminen
- Riippuvuuksien ehkäisy (lapset, nuoret, ikääntyneet)
 - Päihteiden käytön väheneminen
- Tapaturmien ja väkivallan ehkäiseminen (lapset, nuoret, ikääntyneet)
 - Koulukiusaaminen vähenee
 - Ikääntyneiden kaatumiset vähenevät
 - Lähisuhdeväkivalta ja vanhempien lapsiin kohdistama väkivalta vähenee
- Hyvinvointia ja terveyttä edistävät elintavat (lapset, nuoret, työikäiset)
 - Yläkoulu- ja lukioikäisten liikkuminen lisääntyy
 - Lapset ja nuoret omaksuvat terveelliset ruokailutottumukset ja ylläpitävät niitä
 - Työikäisten hyvinvoinnin kokemus lisääntyy
- Vanhemmuus vahvistuu (työikäiset)
 - Vanhemmuustaidot vahvistuvat
- HYTE-tiedolla johtaminen ja rakenteet
 - HYTE-kerroin vastuut jaettu

Osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistaminen

Painopiste: Osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistaminen

Tavoite: Mahdollisuus vaikuttaa kunnan päätöksentekoon ja luottamus päättäjiin lisääntyy 1/2	Toimenpiteet (vaikuttavat, konkreettiset menetelmät ja keinot) + vastuutahot Mitä toimenpiteitä tulee tehostaa, jotta tilanne on parempi valtuustokauden päätyttyä? Nykyiset toimet eivät ole olleet riittäviä.	Seurantamittarit Millä voidaan seurata, onko tavoite edennyt ja toimenpiteet toteutuneet?
Juurisyyt tavoitteena olevan asian taustalla	• Vaikuttamisen kanavista ei ole tietoa, ei löydetä itselle sopivaa vaikuttamiskanavaa • Osallistumista ei koeta merkitykselliseksi, vaikutusmahdollisuudet koetaan vähäisiksi • Tiedon ja keskustelun puute, vastakkainasettelu rahojen käytössä • Yhdistyksissä toimijat ikääntyvät ja uusia on vaikea saada mukaan, ei haluta sitoutua vastuutehtäviin	
Asukkaiden oma toiminta tavoitteen edistämiseksi	• Äänestäminen • Osallistuminen vaikuttamistoimielimiin • Kuntalaisaloitteiden tekeminen • Vaikuttaminen järjestöjen kautta • Yhteys valtuutettuihin	
Mitä Suonenjoen kaupunki tekee tavoitteen edistämiseksi	• Viestitään asukkaille osallistumisen keinoista ja vaikuttamisen kanavista (hallintopalvelut) • Aktiivinen viestintä tehdyistä päätöksistä sekä tulevista merkittävimmistä valmisteluasioista (hallintopalvelut) • Luodaan mahdollisuuksia päättäjien osallistumiselle keskusteluun eri kanavissa, kuten somessa, verkossa ja kasvokkain (hallintopalvelut) • Kaupunginjohtoon säännölliset tapaamiset ja tilaisuudet asukkaiden kanssa (hallintopalvelut) • Uusia osallisuuden keinoja käyttöön; asukasraadit, keskustelutilaisuudet jne. (hallintopalvelut) • Nuorisovaltuuston toiminnan vakiinnuttaminen (nuorisotyö) • Lapsiparlamentin perustaminen (koulut, hyvinvoinnin palvelut) • Matalan kynnyksen osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien luominen ja ylläpitäminen (hyvinvoinnin palvelut) • Järjestötoiminnan vahvistaminen (hyvinvoinnin palvelut) • Uusien ideoiden levittäminen järjestöjen tapaamisessa (hyvinvoinnin palvelut)	TEA-viisari kuntajohto ja liikunta • Kunnan palveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asukasraateja ja foorumeja • Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen Äänestysprosentti Kokemuksellinen hyvinvointikysely • Voi vaikuttaa itseään koskeviin asioihin asuinseudullansa • Luottamus poliittisiin päätöksentekijöihin

Painopiste: Osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistaminen

Tavoite: Mahdollisuus vaikuttaa kunnan päätöksentekoon ja luottamus päättäjiin lisääntyy 2/2	Toimenpiteet (vaikuttavat, konkreettiset menetelmät ja keinot) + vastuutahot Mitä toimenpiteitä tulee tehostaa, jotta tilanne on parempi valtuustokauden päätyttyä? Nykyiset toimet eivät ole olleet riittäviä.
Yhteistyö hva:n, seurakuntien, järjestöjen yms. kanssa yhdyspinnalla tavoitteen edistämiseksi kaupungin kanssa	• Asiantuntijatuki osallisuusmenetelmien käyttöönottoon ja vaikuttamistoimielimien hyödyntämiseen kunnissa (hva) • Yhteistyö eri verkostoissa esim. vanhus- ja vammaisneuvosto, ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön verkosto, HYTE-johtoryhmä (ev.lut.srk) • Vahva yhteistyö ja vuorovaikutus päättäjien ja kaupunkiorganisaation kanssa (Konservatorio, järjestöt) • Vaikuttaminen vanhus- ja vammaisneuvoston kautta (järjestöt) • Kaikille avoimen toiminnan järjestäminen ja osallistumismahdollisuuksien tarjoaminen (järjestöt) • Tiedon jakaminen, mielipiteiden ja ehdotusten kerääminen sekä lausuntojen antaminen (järjestöt) • Yhdistysten keskinäinen yhteistyö (järjestöt) • Osallistuminen yhteistyössä kaupungin palveluiden suunnitteluun ja kehittämiseen (järjestöt)

Painopiste: Osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistaminen

Tavoite: Kuntalaisten luottamus asuinseudun tulevaisuuteen lisääntyy 1/3	Toimenpiteet (vaikuttavat, konkreettiset menetelmät ja keinot) + vastuutahot Mitä toimenpiteitä tulee tehostaa, jotta tilanne on parempi valtuustokauden päätyttyä? Nykyiset toimet eivät ole olleet riittäviä.	Seurantamittarit Millä voidaan seurata, onko tavoite edennyt ja toimenpiteet toteutuneet?
Juurisyyt tavoitteena olevan asian taustalla	• Palveluiden (kaupalliset ja julkiset) väheneminen paikkakunnalta ja kasvaneet välimatkat palveluihin • Negatiivinen keskustelu asioiden ympärillä • Erityisesti ikääntyneiden osalta palveluiden käyttöön tarvittavat digitaidot ja tiedonsaanti heikompaa • Ikääntymisen tuomat haasteet osallistumiselle • Ikääntyneen väestön asumisen ennakointi ja kehittäminen: esteettömien ja pienten asuntojen puute • Pitkät jonot esteettömiin asuntoihin, joihin hva tuottaa kotipalvelua (Päivärinne, Putamonkatu)	
Asukkaiden oma toiminta tavoitteen edistämiseksi	• Oma aktiivisuus toimintaan (esim. kulttuuri, liikunta, järjestöt) osallistumiseen ja sen kehittämiseen • Oman pihapiirin siistinä pitäminen • Sosiaalisista suhteista huolehtiminen • Naapuriapu • Asumistarpeiden ennakointi ikääntyessä • Asumismahdollisuuksien selvittäminen ikääntyessä	
Mitä Suonenjoen kaupunki tekee tavoitteen edistämiseksi	• Viestitään Suonenjoen vahvuuksista ja positiivisista uutisista ja onnistumisista (hallintopalvelut) • Järjestetään yhteisöllisiä tapahtumia (hallintopalvelut, kulttuuripalvelut) • Yhdessä tekemisen toimintamallin luominen (hallintopalvelut) • Elinvoimaan vaikuttaminen kaavoituksella (tekniset palvelut) • Kaupunkiympäristön viihtyvyydestä, siisteydestä ja esteettömyydestä huolehtiminen (tekniset palvelut) • Onnelanrannan alueen aktiivinen markkinointi ja rakentamisen aloittaminen (tekniset palvelut) • Paikkakunnan omien palveluiden hyödyntäminen (kaikki toimialat)	TEA-viisari kulttuuri ja liikunta • Kunta madaltaa kulttuuriin osallistumisen kynnystä Kokemuksellinen hyvinvointikysely, asuinseudun tuottama hyvinvointi • Asuinseudun mahdollisuudet hyvään elämään tulevaisuudessa • Tyytyväisyys rakennettuun ympäristöön

Painopiste: Osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistaminen

Tavoite: Kuntalaisten luottamus asuinseudun tulevaisuuteen lisääntyy 2/3	Toimenpiteet (vaikuttavat, konkreettiset menetelmät ja keinot) + vastuutahot Mitä toimenpiteitä tulee tehostaa, jotta tilanne on parempi valtuustokauden päätyttyä? Nykyiset toimet eivät ole olleet riittäviä.	Seurantamittarit Millä voidaan seurata, onko tavoite edennyt ja toimenpiteet toteutuneet?
Mitä Suonenjoen kaupunki tekee tavoitteen edistämiseksi	Ikääntyneet: • Järjestetään kulttuuriluotsi-koulutus yhteistyössä IKO-hankkeen kanssa ikääntyneiden kulttuuritoimintaan osallistumisen tukemiseksi (kulttuuripalvelut, kansalaisopisto) • Järjestetään toimintaa erityisesti ikääntyneiden asukkaiden lähellä, pihoissa ja taloyhtiöissä (hyvinvoinnin palvelut) • Kootaan ikääntyneiden palveluopas (hyvinvoinnin palvelut) • Uudistuotannossa ja peruskorjauksissa huomioidaan ikääntyvän väestön tarpeet (vuokratalot) • Esteettömyyden lisääminen asukas/talokohtaisesti tarpeen mukaan, esim. rampit (vuokratalot) • Yhteisölliset ja aktivoivat piharatkaisut, että kokoontuminen lähialueella onnistuu (vuokratalot) • Ikääntyneiden asumisen tarpeiden ennakoinnista keskustelu vuokratalojen hallituksessa (vuokratalot)	Yhden hengen asuntokunnat 65-vuotta täyttäneistä, % vastaavan ikäisistä asuntokunnista Päivittäistavarakauppojen saavutettavuus ikääntyneet yli 75-vuotta, 500m

Painopiste: Osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistaminen

Tavoite: Kuntalaisten luottamus asuinseudun tulevaisuuteen lisääntyy 3/3	Toimenpiteet (vaikuttavat, konkreettiset menetelmät ja keinot) + vastuutahot Mitä toimenpiteitä tulee tehostaa, jotta tilanne on parempi valtuustokauden päätyttyä? Nykyiset toimet eivät ole olleet riittäviä.
Yhteistyö hva:n, seurakuntien, järjestöjen yms. kanssa yhdyspinnalla tavoitteen edistämiseksi kaupungin kanssa	• Palveluista tiedottaminen ja asukkaiden kuuleminen palveluiden kehittämisessä (hva) • Ikääntyneille sopivasta toiminnasta tiedottaminen, asiakkaiden motivointi ja ohjaaminen toimintaan mukaan (hva) • Ikääntyneiden palvelutarpeen arviointi asumisratkaisun tueksi, yhteisöllisen asumisen palvelut, kodin turvallisuuden kartoitus ja tarvittavat apuvälineet sekä sosiaalipalvelulain mukaiset kuljetuspalvelut (hva) • Aineellisen avustuksen myöntäminen tarvitseville ja Kaikukortin jakaminen kulttuurin harrastamisen mahdollistamiseksi (ev.lut.srk) • Pakkakunnan palvelutarjonnan hyödyntäminen (ev.lut.srk, järjestöt) • Monipuolisen musiikkiharrastamisen mahdollistaminen lähipalveluna ja paikallisen kulttuurielämän rikastuttaminen erilaisin tapahtumin (Konservatorio) • Yhdistys on aktiivisesti vaikuttamassa Suonenjoen kehittämiseen ja tunnetuksi tekemiseen, ITE-Aulis-kotimuseo on vetovoimainen, hyvinvointia lisäävä kohde, jonka ainutlaatuinen perintö rikastuttaa paikallisidentiteettiä (ITE-Aulis ry) • Kotiseuturetket kunnan päättäjille ja koululaisille (Suonenjoki-Seura) • Järjestetään harrastusmahdollisuuksia, retkiä, matkoja, kerhoja, ystäväpiirejä eri ikäisille (järjestöt) • Jaetaan ajankohtaista tietoa luotettavan ilmapiirin rakentamiseksi (Suonenjoen seudun Omakotiyhdistys ry) • Luotsitaan positiivista asennetta yhteisössä. (MIELI Sisä-Savon Mielenterveys ry) • Kotiseudun historian tunnettavuuden ja kotiseuturakkauden lisääminen esimerkiksi tapahtumien ja kirjojen avulla. (Suonenjoki-Seura)

Painopiste: Osallisuuden vahvistaminen

Tavoite: Nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen 1/2	Toimenpiteet (vaikuttavat, konkreettiset menetelmät ja keinot) + vastuutahot Mitä toimenpiteitä tulee tehostaa, jotta tilanne on parempi valtuustokauden päätyttyä? Nykyiset toimet eivät ole olleet riittäviä.	Seurantamittarit Millä voidaan seurata, onko tavoite edennyt ja toimenpiteet toteutuneet?
Juurisytyt tavoitteena olevan asian taustalla	• Elämänhallinnan ja itsenäisen toiminnanohjauksen puutteet • Välivuosien pitkittyminen • Digitalisaatio, perinteisten yhteisöjen muutos, koronan vaikutukset • Ei riittävää tukea perheeltä (sosiaalinen, taloudellinen) • Mielenterveyden ja hyvinvoinnin haasteet, oppimisvaikeudet	
Asukkaiden oma toiminta tavoitteen edistämiseksi	• Avoin keskustelu vanhempien ja muiden aikuisten kanssa • Omasta opiskelusta ja koulunkäynnistä huolehtiminen • Vanhemmat huolehtivat turvallisesta arjesta ja selkeistä rajoista	
Mitä Suonenjoen kaupunki tekee tavoitteen edistämiseksi	• Sosiaalisten taitojen vahvistaminen yksilö- ja ryhmätoiminnan kautta (nuorisotyö, koulu) • Vahvistetaan etsivän nuorisotyön yhteistyötä verkostossa pudokkaiden löytämiseksi ja tukemiseksi (nuorisotyö) • Pienryhmätoiminta, K16 Olkkari ja Ohjaamo (nuorisotyö) • Ylläpidetään ja panostetaan lämpimiin suhteisiin opiskelijoihin ja mutkattomaan yhteydenpitoon huoltajien kanssa (lukio) • Yhteisölliset tapahtumat koulujen arjessa: hyvinvointipäivät, lukio/koulukahvit, juhlat, erilaiset ryhmäytymistapahtumat ja retket (koulut, lukio, hyvinvointipalvelut, nuorisotyö) • Ryhmäytymistä edistävät ja osallistavat työtavat oppitunneilla (koulut, lukio) • Oikea-aikainen tuki opintoihin sekä muihin elämän haasteisiin, erityisopettajan ja opon tuki (koulut, lukio) • Tehostetaan oppilaanohjausta sopivien jatko-opiskelupaikkojen löytämiseksi (koulut) • Ennaltaehkäisevä yhteistyö työllisyys-, mielenterveys- ja sosiaalipalveluiden kanssa (koulut, nuorisotyö, hyvinvoinnin palvelut)	TEA-viisari peruskoulu ja lukio • Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulussa Syrjäytymisriskissä olevat 18-24 – vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24 – vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä Tuntee itsensä usein yksinäiseksi, % osuus 8. ja 9. luokka, lukio

Painopiste: Osallisuuden vahvistaminen

Tavoite: Nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen 2/2	Toimenpiteet (vaikuttavat, konkreettiset menetelmät ja keinot) + vastuutahot Mitä toimenpiteitä tulee tehostaa, jotta tilanne on parempi valtuustokauden päätyttyä? Nykyiset toimet eivät ole olleet riittäviä.
Yhteistyö hva:n, seurakuntien, järjestöjen yms. kanssa yhdyspinnalla tavoitteen edistämiseksi kaupungin kanssa	• Moniammatillisen ja poikkihallinnollisen yhteistyön tiivistäminen ja kehittäminen nuorilähtöisesti (noppi-ryhmä) • Nuorten oikea-aikainen ja täsmäohjaus sopiviin palveluihin (noppi-ryhmä) • Opiskelijahuollon palvelut (hva) • Nuorisotyön kerhot, leirit, rippikoulu, isoskoulutus sekä diakoniatyön avustukset ja –kasvatus tavoittaa nuoret ja nuoret aikuiset, (Ev.lut. srk) • Pitkäjänteinen musiikki- ja kulttuurikasvatus sekä erilaisten harrastamispolkujen mahdollistaminen lapsuudesta aikuisuuteen (Konservatorio) • Nuorten palkkaaminen kesätöihin ja yrittäjyyden mahdollistaminen (järjestöt) • Pyritään järjestämään eläkeläisten ja nuorten kanssa yhteinen palaveri, jossa voi vaihtaa kokemuksia (järjestöt) • Matalan kynnyksen harrastustoiminta ja höntsäliikunta (järjestöt) • Positiivisen kotiseutukuvan vahvistaminen ja monipuolisten harrastusmahdollisuuksien esille tuominen koululaisille (järjestöt)

Painopiste: Osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistaminen

Tavoite: Lasten ja nuorten yksinäisyys vähenee 1/2	Toimenpiteet (vaikuttavat, konkreettiset menetelmät ja keinot) + vastuutahot Mitä toimenpiteitä tulee tehostaa, jotta tilanne on parempi valtuustokauden päätyttyä? Nykyiset toimet eivät ole olleet riittäviä.	Seurantamittarit Millä voidaan seurata, onko tavoite edennyt ja toimenpiteet toteutuneet?
Juurisyyt tavoitteena olevan asian taustalla	• Yksilö-/itsekeskeinen kulttuuri, ei ole perheen, naapurin, yhteisön tukea • Perheiden kyläilykulttuurin häviäminen • Monitasoinen pahoinvointi ja sosiaalisen viitekehyyksen tarjoamat mallit • Asuminen kauempana, kaverit ei ole lähellä, kaikki vanhemmat ei voi kuljettaa, julkisen liikenteen puuttuminen • Yhteisöllisyys siirtynyt somemaailmaan, viestiminen puhelimella • Ei harrastuksia	
Asukkaiden oma toiminta tavoitteen edistämiseksi	• Harrastuksiin, tapahtumiin ja tarjolla olevaan toimintaan osallistuminen • Kaverin kutsuminen ja rohkaisu mukaan yhteiseen tekemiseen • Perheiden välinen apu, esimerkiksi kyydin tarjoaminen	
Mitä Suonenjoen kaupunki tekee tavoitteen edistämiseksi	• Tiivis yhteistyö koulujen ja nuorisotyön välillä yksinäisten oppilaiden huomaamiseksi (koulut, nuorisotyö) • Pienryhmätoiminta (nuorisotyö) • Koulunuorisotyön kautta kiireetön aikuinen koululla (nuorisotyö) • Koulunuorisotyö tarjoaa tehostetusti tekemistä yksinäiseksi huomatuille lapsille ja nuorille (nuorisotyö ja koulut) • Kyselyt yksinäisyyden kokemuksista (koulut) • Ryhmäytymistä edistetään osana tunnetaitojen kokonaisuutta läpi lukuvuoden (koulut) • Tiimi- ja yhteisopettajuus (koulut) • Joustavat ryhmittelyt opetuksessa, opetellaan tulemaan toimeen erilaisten kavereiden kanssa (koulut) • Joustavat pienryhmät (varhaiskasvatus) • Aikuislähtöistä kaveritaitojen ohjausta vahvistetaan (varhaiskasvatus) • Ohjaava toiminta, ryhmäytymisen tukeminen ulkoilussa (varhaiskasvatus)	Kouluterveyskysely • Ei koe olevansa tärkeä osa koulu- eikä luokkayhteisöä • Ei yhtään läheistä ystävää • Osallistuu yhdistyksen, järjestön tai vapaaehtoistoimintaan Harrastamisen Suomen mallin kerhojen osallistujamäärä

Painopiste: Osallisuuden vahvistaminen

Tavoite: Lasten ja nuorten yksinäisyys vähenee 2/2	Toimenpiteet (vaikuttavat, konkreettiset menetelmät ja keinot) + vastuutahot Mitä toimenpiteitä tulee tehostaa, jotta tilanne on parempi valtuustokauden päätyttyä? Nykyiset toimet eivät ole olleet riittäviä.
Yhteistyö hyvinvointialueen, seurakuntien, järjestöjen, yritysten yms. kanssa yhdyspinnalla tavoitteen edistämiseksi kaupungin kanssa	• Perhekeskustoiminta (hva) • Lasten ja nuorten leirien, kymppisynttäreiden ja kerhojen kautta lapsia ja nuoria kootaan yhteen. Varhaisnuorten ja nuorten kerhotoiminta on maksutonta. (Ev.lut.srk) • Yhteismusisoinnin ja konserttitoiminnan kautta lisätään yhteenkuuluvuutta (Konservatorio) • Yhdenvertaisten harrastus- ja osallistumismahdollisuuksien tarjoaminen (järjestöt) • Yhteistyö koulujen kanssa kaikkien lasten ja nuorten tavoittamiseksi (järjestöt) • Rohkaisu mukaan henkilökohtaisesti (järjestöt) • Yhteisten kyytijärjestelyjen huomioiminen harrastuksissa (järjestöt)

Mielenterveystaitojen vahvistuminen

Painopiste: Mielenterveystaitojen vahvistuminen

Tavoite: Uupumiseen ja ahdistuksen kokemusten väheneminen erityisesti yläkoulu- ja lukioikäisillä 1/2	Toimenpiteet (vaikuttavat, konkreettiset menetelmät ja keinot) + vastuutahot Mitä toimenpiteitä tulee tehostaa, jotta tilanne on parempi valtuustokauden päätyttyä? Nykyiset toimet eivät ole olleet riittäviä.	Seurantamittarit Millä voidaan seurata, onko tavoite edennyt ja toimenpiteet toteutuneet?
Juurisyyt tavoitteena olevan asian taustalla	• Yhteiskunnan ja maailman tila • Perheiden haasteet • Yksilölliset tekijät • Yksinäisyys ja kiusaaminen • Opiskelupaineet, suorituskeskeisyys, yli-/alisuorittaminen • Sosiaalisen median luomat paineet, paineet tulevaisuudesta • Koulupäivien piteneminen, oma vastuu opiskelusta kasvaa	
Asukkaiden oma toiminta tavoitteen edistämiseksi	• Terveelliset elintavat • Vanhemman kiinnostus nuoren asioihin ja tuki nuorelle • Nuorten omahoito-ohjelmat • Avun hakeminen ajoissa	
Mitä Suonenjoen kaupunki tekee tavoitteen edistämiseksi	• Yhteishengen ja vuorovaikutuksen vahvistaminen, opinnoissa ja henkilökohtaisissa haasteissa tukeminen sekä avoimen keskustelun lisääminen mielen hyvinvoinnista ja tunnetilojen haasteista oppitunneilla ja koulun tapahtumissa (lukio) • Vahvistetaan toimijoiden välistä yhteistyötä ja tiedonkulkua (koulut, hyvinvointi- ja nuorisopalvelut) • Säännölliset koulu- ja lukiokahvit, joissa käsitellään mielenterveyteen liittyviä teemoja ja vahvistetaan nuorten hyvinvointia (hyvinvointi- ja nuorisopalvelut) • Pedagogiset ratkaisut kuormituksen vähentämiseen sekä ryhmäkohtaisen ja oppilas/lapsikohtaisen tuen tarjoaminen (koulut, varhaiskasvatus) • Kerhotoiminnan ja mukavan tekemisen edelleen kehittämisen koulupäivien yhteyteen (koulut, nuorisopalvelut, HSM) • Lasten älylaitteiden rajatun käytön tukeminen (koulu)	Kouluterveyskysely 8. ja 9.lk, lukio: • Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus • Koulu-uupumus, % • Ollut huolissaan mielialastaan kuluneen 12 päivän aikana • Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä • Kokee terveydentilansa keskimertaiseksi tai huonoksi, % osuus

Painopiste: Mielenterveystaitojen vahvistuminen

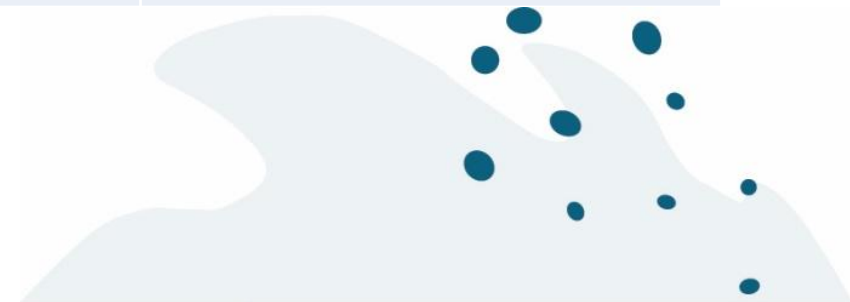
Tavoite: Uupumiseen ja ahdistuksen kokemusten väheneminen erityisesti yläkoulu- ja lukioikäisillä 2/2	Toimenpiteet (vaikuttavat, konkreettiset menetelmät ja keinot) + vastuutahot Mitä toimenpiteitä tulee tehostaa, jotta tilanne on parempi valtuustokauden päätyttyä? Nykyiset toimet eivät ole olleet riittäviä.	Seurantamittarit Millä voidaan seurata, onko tavoite edennyt ja toimenpiteet toteutuneet?
Mitä Suonenjoen kaupunki tekee tavoitteen edistämiseksi	• Nuoret tavoittava viestintä terveellisistä elintavoista, ajankäytön hallinnasta, omien valintojen merkityksestä, mielenhyvinvoinnin tuesta, omahoito-ohjelmista (hyvinvointi- ja nuorisopalvelut, NOP-verkosto, viestintä) • Mielenterveyteen ja päihteiden käyttöön liittyvän häpeäileman purkaminen kohtaamisissa ja viestinnän keinoin (hyvinvointi- ja nuorisopalvelut, ohjaamo, viestintä) • Koulujen tukeminen hyvinvointityössä mm. ryhmäytymisen edistäminen, opiskelijahuolto, tunnetaitojen vahvistaminen (hyvinvointi- ja nuorisopalvelut) • Nuorten kanssa työskenteleville ammattilaisille tarjotaan koulutuksia ja motivoidaan osallistumaan koulutuksiin (hyvinvointipalvelut) • Huoltajien ymmärryksen vahvistaminen mielen hyvinvoinnista kohtaamisissa ja viestinnän keinoin (hyvinvointipalvelut, viestintä) • Vahvistetaan varhaista tunnistamista kohtaamisissa, ehkäisevää moniammatillista tukea, sekä oikea-aikaista ohjausta tuen piiriin (NOP-verkosto)	
Yhteistyö hyvinvointialueen, seurakuntien, järjestöjen, yritysten yms. kanssa yhdyspinnalla tavoitteen edistämiseksi kaupungin kanssa	• Opiskeluhuollon palvelujen riittävyys ja toimivuus (hva) • Nuorisotyön säännölliset kouluvierailut, koulu- ja lukiokahvit (Ev.lut.srk) • Vaikeiden asioiden käsittely, ajatusten purkaminen, pitkäjänteisyyden oppiminen, asioiden pilkkomisen harjoittelu musiikkiharrastuksen ja yhteisöllisyyden avulla (Konservatorio) • Elämänpolku-sparraustunnit yläkoululaisille (MIELI Sisä-Savon Mielenterveys ry)	

Painopiste: Mielenterveystaitojen vahvistuminen

Tavoite: Työikäisten mielenterveyden edistäminen 1/2	Toimenpiteet (vaikuttavat, konkreettiset menetelmät ja keinot) + vastuutahot Mitä toimenpiteitä tulee tehostaa, jotta tilanne on parempi valtuustokauden päätyttyä? Nykyiset toimet eivät ole olleet riittäviä.	Seurantamittarit Millä voidaan seurata, onko tavoite edennyt ja toimenpiteet toteutuneet?
Juurisyyt tavoitteena olevan asian taustalla	• Yhteiskunnan paine ja sosiaalisen median vaikutus • Työelämän muuttuneet vaatimukset ja epävarmuus • Taloudellinen tilanne • Tasapainon puuttuminen elämässä • Yksinäisyys • Päihteiden käyttö • Ylisukupolvinen haaste	
Asukkaiden oma toiminta tavoitteen edistämiseksi	• Terveelliset elintavat • Työn ja vapaa-ajan tasapaino • Omahoito-ohjelmat lievissä ja keskivaikeissa tilanteissa • Avun hakeminen ajoissa • Pettymysten ja vastoinkäymisten sietäminen	
Mitä Suonenjoen kaupunki tekee tavoitteen edistämiseksi	• Yhteisöllisten tapahtumien järjestäminen, kohtaamisten ja yhdessä olemisen mahdollistaminen (hallintopalvelut, kulttuuripalvelut, viestintä) • Ennaltaehkäisevän yhteistyön ja asiakkaiden ohjauskäytäntöjen vahvistaminen terveydenhuollon sekä mielenterveys- ja päihdepalveluiden kanssa (liikunta-, nuoriso- ja hyvinvointipalvelut) • Vahvistetaan omaa vastuuta hyvinvoinnista lisäämällä tietoisuutta omahoito-ohjelmista viestinnän keinoin ja ohjaamalla niiden käyttöön (hyvinvointi- ja nuorisopalvelut, viestintä, Ohjaamo) • Tavoitetaan työnantajia työyhteisöjen valmiuksien vahvistamiseksi mielenterveys- ja päihdeasioissa yhteistyössä yrityspalveluiden kanssa. (hyvinvointipalvelut) • Suonenjoen kaupungilla käytössä työkykyyn varhaisen puuttumisen malli (henkilöstöpalvelut)	Sotkanet: • Mielenterveysindeksi, ikävakioitu • Mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneet 25 - 64-vuotiaat (ind. 2345) • Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25—64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä

Painopiste: Mielenterveystaitojen vahvistuminen

Tavoite: Työikäisten mielenterveyden edistäminen 2/2	Toimenpiteet (vaikuttavat, konkreettiset menetelmät ja keinot) + vastuutahot Mitä toimenpiteitä tulee tehostaa, jotta tilanne on parempi valtuustokauden päätyttyä? Nykyiset toimet eivät ole olleet riittäviä.	Seurantamittarit Millä voidaan seurata, onko tavoite edennyt ja toimenpiteet toteutuneet?
Mitä Suonenjoen kaupunki tekee tavoitteen edistämiseksi	• Talousneuvonnan tarjoaminen sekä ohjaus talous- ja velkaneuvontaan (hyvinvointipalvelut) • Terveellisiin elämäntapoihin kannustaminen pop-up tapahtumissa ja viestinnän keinoin (hyvinvointi- ja liikuntapalvelut, viestintä) • Ylisukupolvisen ongelmakierteen katkaisua edistetään varhaisella tunnistamisella, oikea-aikaisella ohjauksella, arjen taitojen vahvistamisella sekä toivon ja vaihtoehtoisten toimintamallien tarjoamisella (NOP-verkosto) • Luonnossa liikkumisen edistäminen (tekninen)	
Yhteistyö hyvinvointialueen, seurakuntien, järjestöjen, yritysten yms. kanssa yhdyspinnalla tavoitteen edistämiseksi kaupungin kanssa	• Ennaltaehkäisevä yhteistyö ja asiakasohjauksen yhteiskehittäminen (hva) • Yrittäjien työhyvinvointivalmennukset (Kyvykäs-hanke, SavoGrow) • Kohtaaminen ja mielenterveyden tukeminen diakoniatyössä (Suonenjoen seurakunta) • Yksinäisyyden vähentäminen ystäväpiiritoiminnalla (MIELI Sisä-Savon Mielenterveys ry) • Harrastustoiminnan tarjoaminen (järjestöt) • Siistin ja kauniin luonto- ja pihaympäristön vaaliminen (Suonenjoen seudun Omakotiyhdistys ry)	

Riippuvuuksien ehkäisy

Painopiste: Riippuvuuksien ehkäisy

Tavoite: Päihteiden käytön väheneminen (lapset, nuoret ikääntyneet) 1/4	Toimenpiteet (vaikuttavat, konkreettiset menetelmät ja keinot) + vastuutahot Mitä toimenpiteitä tulee tehostaa, jotta tilanne on parempi valtuustokauden päätyttyä? Nykyiset toimet eivät ole olleet riittäviä.	Seurantamittarit Millä voidaan seurata, onko tavoite edennyt ja toimenpiteet toteutuneet?
Juurisyyt tavoitteena olevan asian taustalla	Lapset ja nuoret: • lapsuudessa koettu turvattomuus • mielenterveyden haasteet, yksinäisyys, kiusaaminen • perheen ja yhteiskunnan vaikutus, kotien esimerkki • päihteiden saatavuus, markkinointi yhä pienemmille • Nuoruus elämänvaiheena, nuorisokulttuurin trendit, sosiaalinen paine • tietämättömyys ja kokeilunhalu • pahan olon hoitaminen päihteillä Ikääntyneet: • yksinäisyys • aktiivinen elämä takana • luopuminen entisestä • stressi maailman muutoksesta	
Asukkaiden oma toiminta tavoitteen edistämiseksi	Lapset ja nuoret: • keskustelu kotona päihteistä • aikuisten esimerkki • alaikäisille ei välitetä päihteitä • kiinnostus lapsen ja nuoren asioihin, rajojen asettaminen • vanhempainiltoihin osallistuminen • yhteistyö muiden vanhempien kanssa • nuorten omahoito-ohjelmat ja verkkopalvelut Ikääntyneet: • tarjolla olevien tukitoimien hyödyntäminen ja toimintoihin lähteminen • omien toiveiden esille tuominen	

Painopiste: Riippuvuuksien ehkäisy

Tavoite: Päihteiden käytön väheneminen (lapset, nuoret ikääntyneet) 2/4	Toimenpiteet (vaikuttavat, konkreettiset menetelmät ja keinot) + vastuutahot Mitä toimenpiteitä tulee tehostaa, jotta tilanne on parempi valtuustokauden päätyttyä? Nykyiset toimet eivät ole olleet riittäviä.	Seurantamittarit Millä voidaan seurata, onko tavoite edennyt ja toimenpiteet toteutuneet?
Mitä Suonenjoen kaupunki tekee tavoitteen edistämiseksi	Lapset ja nuoret: • Tunnetaitotunnit, tunne-, kaveritaito- ja päihdeteemaiset vierailut sekä muut matalankynnyksen kohtaamiset (koulut , nuoriso- ja hyvinvointipalvelut) • Nuuska-agenttimallin nikotiini-infot 4. – 6. luokille (hyvinvointi- ja nuorisopalvelut, nuorisovaltuusto) • Vahvistetaan huoltajien osallisuutta ja tietopohjaa järjestämällä kohtaamisia ja tarjoamalla tietoa päihteiden käytön ehkäisemiseksi, esim. huoltajailloissa, nuorisotilalla ja viestinnän keinoin (koulut, hyvinvointi- ja nuorisopalvelut) • Ehkäisevässä päihdetyössä hyödynnetään PAKKA-toimintamallin elementtejä ja mallin laajempaa käyttöönottoa edistetään (EPMT-työryhmä, hyvinvointipalvelut) • Päihdekasvatus, päihteiden käytön ja riippuvuuksien käsittelyä terveystiedon, biologian ja yhteiskuntaopin tunneilla (koulut) • Ajankohtaisen ja luotettavan tiedon välittäminen päihteistä, riippuvuuksista ja avun mahdollisuuksista koulu- ja lukiokahveilla, ept-viikolla sekä viestinnän keinoin (hyvinvointi- ja nuorisopalvelut) • Vahvistetaan elämänhallinnan taitoja NET-tunneilla 9. lk ja lukion 2. vuosikurssin opiskelijoille (hyvinvointi- ja nuorisopalvelut) • Nuorten keskuudessa nouseviin ilmiöihin reagoidaan yhteistyössä eri toimijoiden kesken (peruskoulu, hyvinvointi- ja nuorisopalvelut) • Nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten osaamista vahvistetaan tarjoamalla tietoa, koulutuksia ja tukea puheeksiottamiseen (hyvinvointipalvelut)	Kouluterveyskysely: • Käyttänyt tupakkaa, sähkötupakkaa, nuuskaa tai nikotiinipusseja vähintään kerran, % 4. ja 5. luokan oppilaista • Käyttää päivittäin tupakkaa, sähkötupakkaa, nuuskaa tai nikotiinipusseja, % 8. ja 9. lk oppilaista ja % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista • Ei ole maistanut alkoholia 4. ja 5. lk • Ei käytä alkoholia 8. ja 9.lk, lukio • Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa 8. ja 9.lk, lukio Päihdetilannekysely: • Havainnut viimeisen 12 kk aikana alaikäisten alkoholin ja nikotiinituotteiden käyttöä / nuoret ja aikuiset • Havainnut viimeisen 12 kk aikana alaikäisille alkoholin tai nikotiinituotteiden välittämistä / nuoret ja aikuiset

Painopiste: Riippuvuuksien ehkäisy

Tavoite: Päihteiden käytön väheneminen (lapset, nuoret ikääntyneet) 3/4	Toimenpiteet (vaikuttavat, konkreettiset menetelmät ja keinot) + vastuutahot Mitä toimenpiteitä tulee tehostaa, jotta tilanne on parempi valtuustokauden päätyttyä? Nykyiset toimet eivät ole olleet riittäviä.	Seurantamittarit Millä voidaan seurata, onko tavoite edennyt ja toimenpiteet toteutuneet?
Mitä Suonenjoen kaupunki tekee tavoitteen edistämiseksi	• Yhteistyö poliisin kanssa nuorten päihteidenkäytön ehkäisyssä ja laillisuuskasvatuksessa (peruskoulu) • Nuorten ohjaaminen ohjaamon palveluihin (peruskoulu, lukio) • Edistetään yhteistyötä urheiluseurojen ja muiden harrastustoimintaa tarjoavien tahojen kanssa päihteettömyyden vahvistamiseksi (hyvinvointipalvelut) • Päihteettömyyden edistäminen huomioidaan järjestöavustuksilla tuetussa toiminnassa (liikunta-, nuoriso-, kulttuuri-, hyvinvointi- ja hallintopalvelut) Ikääntyneet: • Matalan kynnyksen kohtaamiset ja terveellisten valintojen tarjoaminen pop-up tapahtumissa (hyvinvointipalvelut) • Tuetaan päihteiden puheeksi ottamista laajasti kaupungin kaikissa palveluissa tiedon lisäämisellä (hyvinvointipalvelut) • Aktiivinen osallistuminen etsivän vanhustyön verkostoon (hyvinvointi- ja liikuntapalvelut) • Edistetään asuinympäristön viihtyvyyttä, sekä reagoidaan päihteiden käyttöön ja häiriöihin, tarvittaessa tehdään huoli-ilmoitus (vuokratalot) • Järjestetään ikääntyneille mielekästä tekemistä arkeen tarjoamalla ryhmätoimintaa (liikuntapalvelut, kansalaisopisto, kirjasto- ja kulttuuripalvelut)	Sotkanet: • Päihdesairauksien vuodeosastohoitojaksot 65 v. täyttäneillä /1000 vastaavan ikäistä • Alkoholia riskitasolla käyttävät AUDIT- / AUDIT-C-testin mukaan, % perusterveydenhuollon avohoidossa testin tehneistä 65 vuotta täyttäneistä

Painopiste: Riippuvuuksien ehkäisy

Tavoite: Päihteiden käytön väheneminen (lapset, nuoret ikääntyneet) 4/4	Toimenpiteet (vaikuttavat, konkreettiset menetelmät ja keinot) + vastuutahot Mitä toimenpiteitä tulee tehostaa, jotta tilanne on parempi valtuustokauden päätyttyä? Nykyiset toimet eivät ole olleet riittäviä.
Yhteistyö hyvinvointialueen, seurakuntien, järjestöjen, yritysten yms. kanssa yhdyspinnalla tavoitteen edistämiseksi kaupungin kanssa	Lapset ja nuoret: • Kouluterveystarkastuksissa tiedon lisääminen vanhemmille (hva, kouluterveydenhoitaja) • Matalan kynnyksen tuki perheille (hva, kuraattori) • Päihdekasvatus ja päihteettömyyden tuki rippikoulussa (ev.lut.srk) • Joukkueiden pelisääntöjen sopiminen (urheiluseurat) • Toimivat ja riittävät kouluterveydenhoitajan ja kuraattorin palvelut sekä toimiva jatkohoitoon ohjaus (hva) • Seurakunnan nuorisotyö mukana alakouluvierailuilla sekä koulu- ja lukiokahveilla (ev.lut.srk) • K16 olkkari-toiminta 16-26 vuotiaille (Meidän kylän nuoret 2.0) • Hyvinvointialueen ja valtakunnallisten järjestöjen tuki ennaltaehkäisevässä työssä (hva, EHYT ry., Pelituki) Ikääntyneet: • Päihteiden puheeksi ottaminen ja palveluihin ohjaaminen (hva) • Seurakunnan leiripäivät (ev.lut.srk)

Tapaturmien ja väkivallan ehkäiseminen

Painopiste: Väkivalta ja tapaturmat vähenevät

Tavoite: Koulukiusaaminen vähenee	Toimenpiteet (vaikuttavat, konkreettiset menetelmät ja keinot) + vastuutahot Mitä toimenpiteitä tulee tehostaa, jotta tilanne on parempi valtuustokauden päätyttyä? Nykyiset toimet eivät ole olleet riittäviä.	Seurantamittarit Millä voidaan seurata, onko tavoite edennyt ja toimenpiteet toteutuneet?
Juurisyyt tavoitteena olevan asian taustalla	• Monitasoinen pahoinvointi • Sosiaalisen viitekehyksen tarjoamat mallit • Aikuisen oikea-aikaisen ja tarkoituksenmukaisen puuttumisen ja tuen puute/viivästyminen • Kiusaajaan huono itsetunto ja huonot tunnetaidot • Ryhmäpaine kiusaamiseen	
Asukkaiden oma toiminta tavoitteen edistämiseksi	• Puuttuminen kiusaamistilanteisiin mikäli havaitsee sellaista • Kiusaamisesta ja erilaisuuden hyväksymisestä keskustelu kotona lasten ja nuorten kanssa, vanhempien esimerkki • Kunnioittava tapa puhua muista ihmisistä perheissä, lapset oppivat vanhemmiltaan • Aikuisten puuttuminen ja puheeksi ottaminen kiusaamisen tilanteista koulun kanssa	
Mitä Suonenjoen kaupunki tekee tavoitteen edistämiseksi	• Katkaistaan kiusaamisen kierre yhdessä-hankkeessa kehitetään toimintamalli kiusaamisen ehkäisemiseksi ja sitoutetaan koulujen henkilökunta siihen (koulut) • Kiusaamisen vastainen tiimi opettajista (koulut) • VERSO JA RESTO -menetelmien hyödyntäminen (koulut) • Järjestelmällinen tunnetaitojen opetus. Tunne- ja kaveritaidot monialaisena kokonaisuutena (koulut, varhaiskasvatus) • Avoin nuorisotilatoiminta 5.-6. luokkalaisille (nuorisotyö) • Tiivis yhteistyö koulujen, nuorisotyön ja hyvinvointipalvelujen välillä kiusaamisen ennaltaehkäisemiseksi (koulut, nuorisotyö ja hyvinvoinnin palvelut) • Koulukahvit ja -mehut (hyvinvointipalvelut, nuorisopalvelut)	Kouluterveyskysely • Ei ole kiusattu koulussa lainkaan lv aikana • Koulukiusattuna tai osallistunut koulukiusaamiseen lv aikana • Muu koulun aikuinen on kiusannut koulussa tämän lv:n aikana
Yhteistyö hyvinvointialueen, seurakuntien, järjestöjen, yritysten yms. kanssa yhdyspinnalla tavoitteen edistämiseksi kaupungin kanssa	• Perhekeskusverkosto ja toimiva oppilashuolto (hva) • Hyvinvointialue, seurakunta, vanhempainneuvosto mukana oppilashuoltoryhmässä • Yhteisvastuukeräyksen tuotoilla tuetaan koulukiusaamisen vastaista työtä. (Ev.lut.srk) • Yhteenkuuluvuutta ja positiivisen palautteen antamista harjoitellaan yhteismusisoinnin ja konserttitoiminnan kautta. Kiusaamiseen puututaan välittömästi. (Konservatorio) • Kiusaamiseen puututaan harrastustoiminnassa (järjestöt)	

Painopiste: Väkivalta ja tapaturmat vähenevät

Tavoite: Ikääntyneiden kaatumisten ehkäisy 1/2	Toimenpiteet (vaikuttavat, konkreettiset menetelmät ja keinot) + vastuutahot Mitä toimenpiteitä tulee tehostaa, jotta tilanne on parempi valtuustokauden päätyttyä? Nykyiset toimet eivät ole olleet riittäviä.	Seurantamittarit Millä voidaan seurata, onko tavoite edennyt ja toimenpiteet toteutuneet?
Juurisyyt tavoitteena olevan asian taustalla	• Huono tasapaino • Liikkumattomuus • Terveysongelmat • Kotiympäristön puutteellinen turvallisuus, huono valaistus, liukkaat pinnat • Päihteet ja niiden yhteisvaikutus lääkkeiden kanssa • Terveellisestä ravitsemuksesta ei osata/jakseta huolehtia, kaupassa käynti muiden varassa • Yksinäisyys, leskeksi jääminen	
Asukkaiden oma toiminta tavoitteen edistämiseksi	• Omatoiminen liikunnan harrastaminen tasapainon ja lihasvoiman säilyttämiseksi • Selvittää ja korjata oman kodin vaaranpaikat • Tapahtumiin ja harrastuksiin osallistuminen sekä sosiaalisten suhteiden ylläpitäminen • Kunnolliset, turvalliset jalkineet ja liukuasteiden käyttäminen kengissä • Lääkitys ja ravitsemus asiat kunnossa pitäminen • Säännöllinen näöntarkastus • Naapuriapu • Pihan liukkauden torjunta, hiekkasäkki auton kyytiin	
Mitä Suonenjoen kaupunki tekee tavoitteen edistämiseksi	• Yhteistyö verkoston kanssa ihmisten saamiseksi liikuntaryhmiin (liikuntapalvelut) • Tasapainoryhmät lähelle ikääntyneitä esim. pihapiireihin (hyvinvoinnin palvelut, liikuntapalvelut) • Elinpiirin turvallisuus, hyvät kulkuväylät, aktivoiva pihapiiri, hyvä valaistus (vuokratilat, tekninen) • Ikääntyville sopivien matalan intensiteetin liikuntamahdollisuuksien huomioiminen liikuntapaikkojen osalta (tekninen) • Etsivän vanhustyön verkosto (liikuntapalvelut, hyvinvoinnin palvelut) • Ravitsemusneuvonta (liikuntapalvelut) • Kaatumisen ehkäisystä viestintä ikäihmisten oppaan kautta (hyvinvoinnin palvelut, viestintä)	Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä henkilöillä verrattuna 10 000 vastaavan ikäiseen henkilöön

Painopiste: Väkivalta ja tapaturmat vähenevät

Tavoite: Ikääntyneiden kaatumisten ehkäisy 2/2	Toimenpiteet (vaikuttavat, konkreettiset menetelmät ja keinot) + vastuutahot Mitä toimenpiteitä tulee tehostaa, jotta tilanne on parempi valtuustokauden päätyttyä? Nykyiset toimet eivät ole olleet riittäviä.	Seurantamittarit Millä voidaan seurata, onko tavoite edennyt ja toimenpiteet toteutuneet?
Mitä Suonenjoen kaupunki tekee tavoitteen edistämiseksi	• Järjestetään infoja ikääntyneiden turvallinen koti ja päihteiden vaikutus turvallisuuteen (hyvinvoinnin palvelut) • Kenkien liukuesteiden jako (vanhus- ja vammaisneuvosto) • Suojatiesaarekkeiden suunnittelu tien ylitysten lyhentämiseksi (tekninen) • Jokipolun esteettömän osuuden toteuttaminen (tekninen) • Teiden talvikunnossapito pidetään hyvällä tasolla (tekninen)	Vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidetut potilaat / 10 000
Yhteistyö hyvinvointialueen, seurakuntien, järjestöjen, yritysten yms. kanssa yhdyspinnalla tavoitteen edistämiseksi kaupungin kanssa	• Etsivän vanhustyön verkosto (hva, srk, järjestöt) • Tarvittavien apuvälineiden kartoitus (hva) • Ikääntyneiden lenkkipiiri viikoittain. (Ev.lut.srk) • Vapaaehtoistyö, yhteinen ulkoilu (Suonenjoen Latu) • Ystäväpiirit ikääntyneille. Ystäväpiireissä tietoa myös terveysasioista ja ravinnosta. (MIELI Sisä-Savon mielenterveys ry) • Järjestämme neuvontaa jäsenillemme keskustelujen ja ravitsemusterapeutin luennoin (Suonenjoki-lisvesi Eläkeläiset ry) • Viestintä ikääntyneille sopivien liikennejärjestelyjen ja suojateiden tarpeellisuudesta (Suonenjoen seudun Omakotiyhdistys ry) • Kaiken ikäisten höntsäfutis (Suonenjoen Pallo -52 ry) • Kahvakampanja kotien turvallisuuden parantamiseksi (järjestöt) • Viestintä tasapaino- ja lihasharjoittelusta (järjestöt) • Rohkaiseminen liikuntakeskukselle tulemiseen (järjestöt) • Järjestöjen yhteinen tutustuminen liikuntakeskukselle yhteistyössä kaupungin kanssa • Järjestöjen kerhot, matkat, sosiaalinen toiminta (järjestöt)	

Painopiste: Väkivalta ja tapaturmat vähenevät

Tavoite: Lähisuhdeväkivalta ja vanhempien lapsiin kohdistuva väkivalta vähenee	Toimenpiteet (vaikuttavat, konkreettiset menetelmät ja keinot) + vastuutahot Mitä toimenpiteitä tulee tehostaa, jotta tilanne on parempi valtuustokauden päätyttyä? Nykyiset toimet eivät ole olleet riittäviä.	Seurantamittarit Millä voidaan seurata, onko tavoite edennyt ja toimenpiteet toteutuneet?
Juurisyyt tavoitteena olevan asian taustalla	• Opitut toimintamallit, vanhemmalla traumatausta • Kuormittavat elämäntilanteet • Vanhempien psyykkiset ongelmat ja päihteidenkäyttö • Lasten kasvatuksessa hämärtynyt mikä on sallittua ja mikä ei ole • Väkivallan puheeksi ottamisen puute ja oikea-aikaisen ja tarkoituksenmukaisen puuttumisen viivästyminen • Vanhempien puutteelliset kasvatustaidot • Epätietoisuus mikä on sallittua Suomessa lapsen kasvatuksessa, erityisesti maahanmuuttajat • Kodeissa pelattavat väkivaltapelit, lapset näkevät vaikka lapset ei pelaisi, pelimaailma/puhelimet jo lasten puheissa • Eroperheiden huomioiminen, mustasukkaisuus, lasten turvattomuus • Henkilökunnan vaihtuvuus, luottamus avun hakemiseen	
Asukkaiden oma toiminta tavoitteen edistämiseksi	• Opetella tunnistamaan stressin, väsymyksen ja turhautumisen merkit itsessään • Avun hakeminen ajoissa, kehittää omia sosiaalisia, tunne taitoja ja rauhoittumiskeinoja, joita opettaa myös lapselle • Harjoitella rakentavaa vuorovaikutusta • Puhua lapselle kunnioittavasti ja kuuntelemalla häntä • Rakentaa tukiverkostoa • Pelien ikärajojen noudattaminen • Huoli- ja lastensuojeluilmoitusten tekeminen • Osallistuminen vanhemmuutta tukeviin tapahtumiin, vanhempainiltoihin • Vanhempien luottamus työntekijöihin	

Painopiste: Väkivalta ja tapaturmat vähenevät

Tavoite: Lähisuhdeväkivalta ja vanhempien lapsiin kohdistuva väkivalta vähenee	Toimenpiteet (vaikuttavat, konkreettiset menetelmät ja keinot) + vastuutahot Mitä toimenpiteitä tulee tehostaa, jotta tilanne on parempi valtuustokauden päätyttyä? Nykyiset toimet eivät ole olleet riittäviä.	Seurantamittarit Millä voidaan seurata, onko tavoite edennyt ja toimenpiteet toteutuneet?
Mitä Suonenjoen kaupunki tekee tavoitteen edistämiseksi	• Neuvontaa ja ohjausta/ tiedotus rikosilmoitusten tekemiseen, asioihin tarttumiseen, huoli-ilmoitusten tekemiseen, lastensuojeluilmoitus (koulut, varhaiskasvatus) • Vanhemmille valistusta ikään sopimattomista peleistä (hyvinvoinnin palvelut ja varhaiskasvatus) • Yhteistyö vanhempien kanssa, kehitetään edelleen avoimuutta ja suoraa rehellisyyttä lasta arvostaen (varhaiskasvatus) • Sujuva polku palveluiden piiriin vanhemmille (varhaiskasvatus, koulut) • Väkivallasta kysymisen osaamisen vahvistaminen ja tiedon lisääminen palvelupoluista (hyvinvoinnin palvelut) • Viestinnälliset keinot lähisuhdeväkivallan ehkäisemiseksi (hyvinvoinnin palvelut, viestintä)	Kouluterveyskysely • Kokenut väkivaltaa huoltajien taholta viimeisen vuoden aikana Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset
Yhteistyö seurakuntien, järjestöjen, yritysten yms. kanssa yhdyspinnalla tavoitteen edistämiseksi kaupungin kanssa	• Perhekeskusverkoston toimiva yhteistyö (hva, järjestöt) • Sujuva polku palveluiden piiriin vanhemmille (hva, järjestöt) • Diakoniatyön vastaanotolla neuvotaan ja tuetaan vaikeissa tilanteissa (Ev.lut.srk) • Musiikkiharrastuksessa on lapselle tutut turvalliset aikuiset. Jos kaltoinkohtelua huomataan, tehdään yhteistyötä hva:n kanssa (Konservatorio)	

Hyvinvointia ja terveyttä edistävät elintavat

Painopiste: Hyvinvointia ja terveyttä edistävät elintavat

Tavoite: Yläkoulu- ja lukioikäisten liikkumisen lisääntyminen 1/2	Toimenpiteet (vaikuttavat, konkreettiset menetelmät ja keinot) + vastuutahot Mitä toimenpiteitä tulee tehostaa, jotta tilanne on parempi valtuustokauden päätyttyä? Nykyiset toimet eivät ole olleet riittäviä.	Seurantamittarit Millä voidaan seurata, onko tavoite edennyt ja toimenpiteet toteutuneet?
Juurisyyt tavoitteena olevan asian taustalla	• Tottumukset, digitalisoituminen, kotoa tulevat mallit, sosioekonominen asema • Maaseutuliikenteen välimatkat: esim. koulukuljetukset • Välitunnilla ei liikuta, sosiaaliset tavat ja piha-alueen virikkeet • Lukion painopiste teoreettisissa opinnoissa, jolloin päivät voivat olla melko passiivisia • Kotien esimerkki harrastamisessa • Liikuntaharrastusryhmät vähenee nuoruusiässä, kun joukkueet vähenevät, aktiiviset harrastusmahdollisuudet siirtyvät toiselle paikkakunnalle	
Asukkaiden oma toiminta tavoitteen edistämiseksi	• Koulu- ja harrastusmatkojen kulkeminen kävellen ja pyöräillen • Liikuntaharrastuksiin osallistuminen • Liikuntapalveluiden (esim. uimahalli, kuntosali, liikuntapaikat, luontopolut) omaehtoinen hyödyntäminen • Kaverin pyytäminen mukaan liikkumaan • Huoltajien kannustus ja esimerkki arkiliikuntaan ja liikuntaharrastukseen	
Mitä Suonenjoen kaupunki tekee tavoitteen edistämiseksi	• Yhteinen tekeminen, höntsä/kepeän mielen liikkuminen, matalan kynnyksen tekemistä yhteistyössä nuorisopalveluiden, koulujen ja seurojen kanssa (liikuntapalvelut) • Lukiolaisten maksuton ranneke uimahalliin ja kuntosalille (A. L. Vilpposen säätiö ja Suonenjoen kaupunki) • Oppituntien aikaiset taukojummat ja tanssit käytössä kaikilla opettajilla (lukio) • Kehitetään koulujen piha-alueita liikkumiseen hankerahoituksella (koulut ja tekninen) • Uusitaan sisätilojen taukoliikuntavälineitä (lukio) • Liikunnallisten valinnaisaineiden lisääminen ja koululiikunnan monipuolistaminen (koulut) • Välituntiliikunta, liikkuvat välitunnit (koulut) • Liikuntaan innostaminen (koulut ja varhaiskasvatus) • Koulutien turvallisuuden lisääminen kävelyn- ja pyöräilyn lisäämiseksi (tekninen)	Kouluterveyskysely • Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % • Harrastaa liikuntaa itsenäisesti vapaa-ajalla vähintään viikoittain, % • Harrastaa liikuntaa ohjatusti vapaa-ajalla vähintään viikoittain, % Move!-mittaus

Painopiste: Hyvinvointia ja terveyttä edistävät elintavat

Tavoite: Yläkoulu- ja lukioikäisten liikkumisen lisääntyminen 2/2	Toimenpiteet (vaikuttavat, konkreettiset menetelmät ja keinot) + vastuutahot Mitä toimenpiteitä tulee tehostaa, jotta tilanne on parempi valtuustokauden päätyttyä? Nykyiset toimet eivät ole olleet riittäviä.
Yhteistyö hyvinvointialueen, seurakuntien, järjestöjen, yritysten yms. kanssa yhdyspinnalla tavoitteen edistämiseksi kaupungin kanssa	• Lukiolaisten maksuton ranneke uimahalliin ja kuntosalille (A. L. Vilpposen säätiö) • Rippileireille on hankittu erilaisia liikuntavälineitä, jotta leirin aikana on mahdollisuus harrastaa liikuntaa (ev.lut.srk) • Perheliikunta hanke (Pohjois-Savon Liikunta ry) • Matalan kynnyksen harrastustoiminta ja höntsäfutis (Suonenjoen Pallo -52 ry) • Monipuolisten liikuntaharrastusten tarjoaminen (järjestöt)

Painopiste: Hyvinvointia ja terveyttä edistävät elintavat

Tavoite: Lapset ja nuoret omaksuvat terveelliset ruokailutottumukset ja ylläpitävät niitä	Toimenpiteet (vaikuttavat, konkreettiset menetelmät ja keinot) + vastuutahot Mitä toimenpiteitä tulee tehostaa, jotta tilanne on parempi valtuustokauden päätyttyä? Nykyiset toimet eivät ole olleet riittäviä.	Seurantamittarit Millä voidaan seurata, onko tavoite edennyt ja toimenpiteet toteutuneet?
Juurisyyt tavoitteena olevan asian taustalla	• Valikoivan ja yksipuolisen syömisen lisääntyminen • Energiajuomien käytön lisääntyminen • Ruokailukulttuurin ja arkirytmien muutokset, esim. yhdessä syöminen on vähentynyt, kiireisempi arki • Lisääntynyt vapaus toiselle asteelle siirryttäessä (kaupassa käynti välitunneilla) • Koululounaan laatu vs. kotiruoka • Ruokailutilanteen viihtyvyys • Kotien esimerkki ja ihmisten eri ruokailutottumukset • Ruoka- ja kehosuhteen haasteet: mainonta ja somen vaikutus	
Asukkaiden oma toiminta tavoitteen edistämiseksi	• Omasta ruokailusta ja ruokarytmistä huolehtiminen • Huoltajien vastuu huolehtia lasten ja nuorten monipuolisesta ruokailusta ja näyttää esimerkkiä • Positiivinen ruokapuhe (myös kouluruuasta), miellyttävien ruokailutilanteiden luominen • Yhdessä ruokailut (perheessä, koulussa, päiväkodissa)	
Mitä Suonenjoen kaupunki tekee tavoitteen edistämiseksi	• Ruokapalvelut esillä vanhempainilloissa (koulut, lukio) • Terveellisen ja maksuttoman kouluruokailun hyötyjen ylläpito tapahtumissa, oppitunneilla ja koulun tiloissa esimerkiksi erilaisten esitteiden muodossa (koulut, lukio) • Vaikutetaan ruokailujen viihtyvyyteen yhdessä Servican kanssa huomioimalla tilojen käyttöä, akustiikkaa ja estetiikkaa (tekninen, koulut, lukio, ruokapalvelut) • SAPERE/neuvokas perhe –menetelmien hyödyntäminen, (varhaiskasvatus) • Kouluruuan laatuun vaikuttaminen Ruokaraati-toiminnan kautta (koulut, lukio, varhaiskasvatus, ruokapalvelut) • Yhteiskehittäminen Foodnutri data hankkeen kanssa (lukio, hyvinvoinnin palvelut)	Kouluterveyskysely • Syö aamupalaa joka arkipäivä, % • Syö koululounasta päivittäin, % • Juo energiajuomaa lähes päivittäin, % • Toteuttaa terveyttä edistäviä elintapoja, % • Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, %

Painopiste: Hyvinvointia ja terveyttä edistävät elintavat

Tavoite: Lapset ja nuoret omaksuvat terveelliset ruokailutottumukset ja ylläpitävät niitä	Toimenpiteet (vaikuttavat, konkreettiset menetelmät ja keinot) + vastuutahot Mitä toimenpiteitä tulee tehostaa, jotta tilanne on parempi valtuustokauden päätyttyä? Nykyiset toimet eivät ole olleet riittäviä.
Yhteistyö hyvinvointialueen, seurakuntien, järjestöjen, yritysten yms. kanssa yhdyspinnalla tavoitteen edistämiseksi kaupungin kanssa	• Kouluruokailun viihtyvyyteen vaikuttaminen ja ruokaraati (Servica) • Seurakunnan järjestämissä ruokailutilanteissa opastetaan terveellisiin ruokailutottumuksiin (Ev.lut.srk) • Tiedon ja materiaalin jakaminen terveellisistä elintavoista (järjestöt) • Pelireissuilla järjestetään yhteisiä terveellisiä ruokailuja (Suonenjoen Pallo -52 ry)

Painopiste: Hyvinvointia ja terveyttä edistävät elintavat

Tavoite: Työikäisten hyvinvoinnin kokemus lisääntyy 1/2	Toimenpiteet (vaikuttavat, konkreettiset menetelmät ja keinot) + vastuutahot Mitä toimenpiteitä tulee tehostaa, jotta tilanne on parempi valtuustokauden päätyttyä? Nykyiset toimet eivät ole olleet riittäviä.	Seurantamittarit Millä voidaan seurata, onko tavoite edennyt ja toimenpiteet toteutuneet?
Juurisyitä tavoitteena olevan asian taustalla	• Työttömyys, kouluttamattomuus • Taloudelliset haasteet, näköalattomuus • Terveysongelmat • Sosiaaliset ongelmat, päihteet • Työikäisten kohdalla elintapoihin liittyviä ongelmia (esim. ylipaino) • Matala mieliala vaikuttaa liikkumiseen • Huono ravitsemus, väsymys	
Asukkaiden oma toiminta tavoitteen edistämiseksi	• Arjen aktiivisuus ja hyötyliikkuminen • Liikunta- ja kulttuuripalvelujen hyödyntäminen • Osallistuminen yhteiseen tekemiseen esimerkiksi järjestöjen kautta • Luontoliikkumisen maksuttomien mahdollisuuksien hyödyntäminen • Hyvästä ravitsemuksesta ja unesta huolehtiminen	
Mitä Suonenjoen kaupunki tekee tavoitteen edistämiseksi	• Yksilöllinen ohjaus työllisyys- ja kotoutumispalveluissa (hyvinvoinnin palvelut) • Asumis- ja talousneuvonta matalalla kynnyksellä (hyvinvoinnin palvelut) • Liikunta- ja ravitsemusneuvonta, Ravintonavigaattori.fi käytössä (liikuntapalvelut) • Vertaisryhmätoiminta ja kaikille avoimet yhteisölliset tapaamiset (hyvinvoinnin palvelut) • Matalan kynnyksen liikuntaryhmä (nuorisotyö, liikuntapalvelut, hyvinvoinnin palvelut) • Maahan muuttaneiden ohjaus/rohkeus liikunta- ja kulttuuripalveluihin (hyvinvoinnin palvelut, liikunta- ja kulttuuripalvelut) • Arkiliikunnan mahdollistaminen ympäristöstä huolehtimalla (tekninen) • Viestitään terveellisistä elintavoista ja niiden tärkeydestä (viestintä)	Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25—64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25—64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä Vaikeasti työllistyvät 15-64 vuotiaat, %

Painopiste: Hyvinvointia ja terveyttä edistävät elintavat

Tavoite: Työikäisten hyvinvoinnin kokemus lisääntyy 2/2	Toimenpiteet (vaikuttavat, konkreettiset menetelmät ja keinot) + vastuutahot Mitä toimenpiteitä tulee tehostaa, jotta tilanne on parempi valtuustokauden päätyttyä? Nykyiset toimet eivät ole olleet riittäviä.
Yhteistyö hyvinvointialueen, seurakuntien, järjestöjen, yritysten yms. kanssa yhdyspinnalla tavoitteen edistämiseksi kaupungin kanssa	• Työttömien terveystarkastus (hva) • Diakoniatyön taloudellinen apu ja talousneuvonta. Keskustelumahdollisuus, neuvonta ja ohjaus erilaisissa elämäntilanteissa mm. työttömyys, päihteet, elintavat, terveys ja sosiaaliset suhteet. (Ev.lut.srk) • Kulttuurihyvinvointia lisätään mm. maksuttomien musiikkituokioiden sekä konsertti- ja tapahtumatoiminnan kautta sekä osallistumalla kehityshankkeisiin. (Konservatorio) • Avoimen konservatorion kautta musiikkiharrastus myös aikuisille. (Konservatorio) • Tarjotaan tiloja kokoontumiselle. (MIELI Sisä-Savon mielenterveys ry) • Ilmainen sisäänpääsy Kaikukortilla ja yhteistyö Mieli ry:n kanssa. (ITE-Aulis ry) • Kaikilla mahdollisuus osallistua tilaisuuksiin ja tapahtumiin pääsääntöisesti maksuttomasti. (Suonenjoen seudun Omakotiyhdistys ry) • Aikuisille tarjolla mahdollisuus harrastaa futsalia ja jalkapalloa, kesäisin höntsäfutista. (Suonenjoen Pallo -52 ry)

Vanhemmuus vahvistuu

Painopiste: Vanhemmuus vahvistuu

Tavoite: Vanhemmuustaidot vahvistuvat	Toimenpiteet (vaikuttavat, konkreettiset menetelmät ja keinot) + vastuutahot Mitä toimenpiteitä tulee tehostaa, jotta tilanne on parempi valtuustokauden päätyttyä? Nykyiset toimet eivät ole olleet riittäviä.	Seurantamittarit Millä voidaan seurata, onko tavoite edennyt ja toimenpiteet toteutuneet?
Juurisyyt tavoitteena olevan asian taustalla	• Mielialan vaikeudet, väsymys ja muu kuormitus voivat alkaa jo raskausajasta lähtien • Vanhemman omat lapsuuden ja nuoruuden vaikeat kokemukset. Vaikeus ottaa vastaan lapsen negatiivisia tunteita. Negatiiviset kasvatustavat • Päihde-, mielenterveys- ja väkivaltaongelmat perheessä • "Kaverivanhemmuus" ja liian vapaa kasvatus • Liiallinen ruutuaika , myös vanhemmilla ,vähentävät yhteistä aikaa, leikkiä ja kotitöiden jakamista • Vähäinen kasvokkainen vuorovaikutus perheessä • Perheen taloudellinen tilanne • Kiireellinen elämä • Yhteisöllisyyden puute • Vanhempien vähäinen yhteys lapsen ja nuoren elämään kodin ulkopuolella • Palvelujen saatavuus ja tiedon puute, miten tukea lapsen tunnetaitoja • Kulttuuriset erot	
Asukkaiden oma toiminta tavoitteen edistämiseksi	• Asetetaan selkeitä rajoja ja sovitaan yhteisiä rajoja muiden vanhempien kanssa • Toimitaan vanhemman roolissa tarjoten turvaa, ohjausta ja läsnäoloa • Luodaan yhdessä perheen digisäännöt ja toimitaan itse hyvänä mallina • Ollaan esimerkkinä, kohtuullinen alkoholin käyttö– huomioidaan niiden vaikutukset perheessä • Keskustellaan lapsen kanssa riittävästi kasvotusten – myös puhelimitse, jos ollaan erillään • Tehdään asioita yhdessä perheenä ja annetaan lapselle yksilöllistä aikaa. Pidetään huolta parisuhteesta • Haetaan ja annetaan vertaistukea vanhemmuuteen , harrastuspiirein yhteisöllisyys, vanhempainyhdistystoimintaan tai muuhun yhdistystoimintaan osallistuminen • Huolehditaan omasta hyvinvoinnista ja omasta ajasta, jotta arjessa jaksaa • Ryhdytään tukihenkilöksi nuorelle tai perheelle	

Painopiste: Vanhemmuus vahvistuu

Tavoite: Vanhemmuustaidot vahvistuvat	Toimenpiteet (vaikuttavat, konkreettiset menetelmät ja keinot) + vastuutahot Mitä toimenpiteitä tulee tehostaa, jotta tilanne on parempi valtuustokauden päätyttyä? Nykyiset toimet eivät ole olleet riittäviä.	Seurantamittarit Millä voidaan seurata, onko tavoite edennyt ja toimenpiteet toteutuneet?
Mitä Suonenjoen kaupunki tekee tavoitteen edistämiseksi	• Tiedon tarjoaminen ja kohtaamisten luominen vanhemmille, mm. vanhempainillat, yhteiset klubi-illat, tietopaketit (koulut, hyvinvoinnin palvelut, nuorisopalvelut) • Vanhemmuuden tukeminen viestinnän keinoin (koulut, hyvinvoinnin palvelut, viestintä) • Talousneuvonta perheille (hyvinvoinnin palvelut) • Vahvistetaan yhteisten toimintamallien kehittämistä perhekeskuksen kanssa (koulut, varhaiskasvatus) • Aktiivinen osallistuminen perhekeskusverkostoon ja moniammatillisen yhteistyön vahvistaminen (hyvinvoinnin palvelut)	Kouluterveyskysely: • hyvä keskusteluyhteys vanhempien kanssa 4. ja 5. lk • vuorovaikutus vanhemman kanssa avointa 4. ja 5.lk • sopii usein vanhempien kanssa kotiintuloajasta 4. ja 5. lk
Yhteistyö hyvinvointialueen, seurakuntien, järjestöjen, yritysten yms. kanssa yhdyspinnalla tavoitteen edistämiseksi kaupungin kanssa	• Perheretket ja diakoninen perhetyö (Ev.lut.srk) • Lapsi-vanhempi muskaritoiminta vahvistaa vuorovaikutusta. Aktiivinen yhteistyö vanhempien kanssa musiikkikasvatuksessa tukee myös muuta vanhempien kasvatustehtävää. (Konservatorio) • Tarjotaan tiloja järjestää tilaisuuksia ja luentoja aiheesta (MIELI Sisä-Savon Mielenterveys ry) • Järjestetään yhteisöllisiä tapahtumia koko perheelle (järjestöt) • Vanhemmat otetaan mielellään mukaan lasten harrastustoimintaan sekä tuetaan ja opastetaan toiminnassa (järjestöt)	

HYTE-tiedolla johtaminen ja rakenteet

HYTE- kertoimen prosessi-indikaattorit, toimenpiteet ja vastuutahot

Prosessi-indikaattori, kuntajohto	Toimenpide	Vastuutaho
Valtuustolle raportoidaan vuosittain väestön elintavoista ja niissä tapahtuneista muutoksista	Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vuosiraportti valtuustolle keväisin	Hyte-johtoryhmä / hyte-koordinaattori
Kunnan talousarviossa ja taloussuunnitelmassa määritellään talousarviovuodelle mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista	Hyte-sivu talousarviokirjaan Hyte-tavoitteet toimialoittain/vuosittain	Hyte-johtoryhmä / hyte-koordinaattori Toimialajohtajat
Kunnan tarkastuslautakunnan arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutuminen	Tarkastuslautakunnan perehdytys HYTE-työhön	Kaupunginjohtaja
Kunnassa toimii erikseen nimetty asiantuntija, suunnittelija tai vastaava, joka koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä	Hyte-koordinaattorin tehtävät huomioidaan henkilöstösuunnitelmassa	Elinvoima- ja hallintopalvelut
Kunnan palveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asukasraateja ja foorumeja	Otetaan kuntalaiset mukaan palveluiden kehittämiseen Kutsutaan asukkaat säännöllisesti keskustelemaan kaupungin palveluista	Kaupunginjohtajan johtoryhmä

HYTE- kertoimen prosessi-indikaattorit, toimenpiteet ja vastuutahot

Prosessi-indikaattori, liikunta	Toimenpide	Vastuutaho
Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa kertomuksessa	Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vuosiraporttiin kootaan myös lasten liikunta-aktiivisuus -> valtuustolle keväisin	Hyte-johtoryhmä / hyte-koordinaattori
Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen	Liikuntaseurat ja -yhdistykset kutsutaan koolle kaksi kertaa vuodessa	Vapaa-aikakoordinaattori, järjestökoordinaattori
Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikkumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille	Harrastamisen Suomen mallin kerhoissa liikuntaryhmiä, joihin kutsutaan erityisesti seuratoiminnan ulkopuolella olevia lapsia ja nuoria.	Vapaa-aikakoordinaattori, HSM-koordinaattori, harrastusetsivä
Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten vaikutusten ennakkoarvointiin	Toimielinten esittelijät/valmistelijat huomioivat liikunnan viranhaltijoiden näkemykset päätösten vaikutusten ennakkoarvioinnissa	Toimialajohtajat
Kunnassa toimii liikunnan edistämistä käsittelevä poikkihallinnollinen työryhmä	Käsitellään liikunnan edistämistä säännöllisesti HYTE-johtoryhmässä	Hyvinvoinnin ja vapaa-ajan päällikkö

HYTE- kertoimen prosessi-indikaattorit, toimenpiteet ja vastuutahot

Prosessi-indikaattori, peruskoulu	Toimenpide	Vastuutaho
Kouluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin tarkastaminen kolmen vuoden välein	Rehtori vastaa tarkastuksen ja toimittaa tarkastuskertomuksen toimialajohtajalle	Koulujen rehtorit
Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulussa	Wilman lisäpalveluna automaattinen poissaolojen seuranta Poissaolojen käsittelyn prosessi olemassa	Luokanopettajat ja -ohjaajat Koulujen rehtorit
Koulussa on pitkät liikuntavälitunnit	Koulun työjärjestyksen aikatauluttaminen ja henkilöstön resurssin varaaminen, niin että liikuntavälitunnit mahdollistuvat Yhtenäiskoululla 1krt/vko lisvedellä kaikkina koulupäivinä	Koulujen rehtorit
Koulussa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä	Tarjottava ateria vastaa kouluruokasuositusta Tutkitaan ruokailuaikatauluihin vaikuttamisen mahdollisuutta	Tukipalveluvastaava Kasvun ja oppimisen johtaja
Prosessi-indikaattori, kulttuuri	Toimenpide	Vastuutaho
Kunta madaltaa kulttuuriin osallistumisen kynnystä (Onko kunnalla käytössä jokin pysyvä käytäntö, jolla kunta järjestää tai tukee taloudellisesti kulttuurin osallistumisen kynnystä madaltavaa vertaistoimintaa (esim. kulttuuriluotsi tai -kaveritoimintaa)?)	Vertaistueellisessa Yhdessä-ryhmässä osallistutaan kulttuuritapahtumaan, -näyttelyyn, -työpajaan tms. kerran kuussa Kulttuuriluotsi-vapaaehtoiskoulutus	Ehkäisevän työn palveluohjaaja Kulttuuripalvelut, kansalaisopisto

HYTE-kertoimen tulosindikaattorit toimivat pitkän aikavälin mittareina

Tulosindikaattori	Tavoitteet, joilla tulokseen vaikutetaan	Vastuutaho
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % osuus 8. ja 9. luokan oppilaista (kouluterveyskysely, THL)	- Nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen - Lasten ja nuorten yksinäisyys vähenee - Uupumisen ja ahdistuksen kokemuksen väheneminen erityisesti yläkoulu- ja lukioikäisillä - Päihteiden käytön väheneminen - Koulukiusaaminen vähenee - Yläkoulu- ja lukioikäisten liikkuminen lisääntyy - Lapset ja nuoret omaksuvat terveelliset ruokailutottumukset ja ylläpitävät niitä	HYTE-johtoryhmä
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17—24-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä (tutkintorekisteri, Tilastokeskus)	- Nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen - Uupumisen ja ahdistuksen kokemuksen väheneminen erityisesti yläkoulu- ja lukioikäisillä - Työikäisten mielenterveyden edistäminen	HYTE-johtoryhmä
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25—64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä (toimeentulotukirekisteri, THL)	- Kuntalaisten luottamus asuinseudun tulevaisuuteen lisääntyy - Nuorten syrjäytymisen ehkäisy - Päihteiden käytön väheneminen	HYTE-johtoryhmä
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25—64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä (eläketilastot, ETK)	- Työikäisten mielenterveyden edistäminen - Työikäisten hyvinvoinnin kokemus lisääntyy	HYTE-johtoryhmä
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä henkilöillä verrattuna 10 000 vastaavan ikäiseen henkilöön (erikoissairaanhoitotilasto, perusterveydenhuoltotilasto, THL)	- Ikääntyneiden kaatumiset vähenevät - Kuntalaisten luottamus asuinseudun tulevaisuuteen lisääntyy	HYTE-johtoryhmä